

Anna Ruuhonen, Jenni Räinen ja Pekka Juntti

Tietokirjan ja tiedekirjan erot on hyvä sisäistää metsäkeskustelussakin

Ruuhonen A., Räinen J., Juntti P. (2020). Tietokirjan ja tiedekirjan erot on hyvä sisäistää metsäkeskustelussakin. Metsätieteen aikakauskirja 2020-10357. Puheenvuoro. 2 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10357>

Sähköposti annaelisar@gmail.com

Hyväksytty 20.4.2020

Heikki Smolander ja Katri Himanen julkaisivat Metsätieteen aikakauskirjassa artikkelin otsikolla “Ovatko faktat oikein Metsä meidän jälkeemme -kirjassa”.

Ohessa muutamia ajatuksia artikkelista meiltä kirjoittajilta.

Smolanderin ja Himasen tekstissä kritisoitiin Metsä meidän jälkeemme -kirjaa muun muassa siitä, että teokseen merkityistä lähteistä vain 29 oli vertaisarvioituja julkaisuja tai tiedekirjoja. Samoin kirjoittajat kritisoivat sitä, että kirjassa on käytetty lähdeaineistona haastatteluja ja lehti-artikkeleita. Kirjoittajat kritisoivat siis yleistajuista tietokirjaa tiedekirjan kriteereillä.

Tiedekirja ja tietokirja ovat kaksi eri kirjallisuudenlajia. Nämä kaksi sekoittuvat usein, niin myös Smolanderin ja Himasen tekstissä. Tiedekirja pohjautuu vertaisarvioituihin tutkimuksiin ja sen kirjoittajat ovat käytännössä aina tutkijoita. Tiedekirjaa mitataan sen tieteellisen laadun mukaan.

Tietokirjan tavoite on puolestaan tarjota yleistajuista tietoa. Sen kirjoittajat voivat olla tutkijoiden sijaan esimerkiksi toimittajia, kuten Metsä meidän jälkeemme -kirjan tapauksessa. Mitä houkuttelevampi tietokirja on lukijalle, sen onnistuneempi teos on. Tietokirjan tulee pohjautua faktoihin, mutta viittauskäytäntö on vapaampi. Lähteitä ei tarvitse dokumentoida lähdeviittein, kuten tiedekirjassa.

Koska metsäkeskustelu on usein kiisteltyä, halusimme, että tekstissä suoraan käyttämämme lähteet ovat näkyvissä. Näiden lisäksi olemme aihetta haarukoidessamme käyneet laajalti läpi eri teemoista kirjoitettua materiaalia. Jos olemme viittaneet esimerkiksi lehtitekstiin, olemme voineet käyttää lehtiartikkelissa käytettyä ilmaisua tai viittausta tapahtumien kulkuun.

Vaikka tietokirjoissa ei vaadita käytettävän vertaisarviointia, monesti huolellisesti toteutetut tietokirjat käyvät läpi asiantuntijoiden tarkistusluvun. Näin tehtiin myös Metsä meidän jälkeemme -kirjan kohdalla.

Smolander ja Himanen nostavat otsikossaan kysymyksen siitä, ovatko faktat oikein kirjassa. Tekstin tarjoama kate otsikolle jää vähäiseksi. Kirjoittajat puuttuvat yksittäisiin lauseisiin ja sanamuotoihin, vaativat asioiden parempaa ristivalotusta ja väitteiden tarkennuksia. He huomauttavat muun muassa, että kirjassa ei ole mietitty, paljonko pakurin ja mahlan hinnat putoavat, jos tuotantomääriä kasvatetaan sekä sitä, ettei kirjassa ole avattu mustikan poiminnan työkuksannuksia.

Tämän jälkeen he kertovat niiden olevan vain “helppoja esimerkkejä kirjan puutteista faktojen tarjoajana”.

He jatkavat: “Olennaisimpien, kuten metsien kehitystä, hiilinieluja ja ilmastonmuutosta tai peitteistä metsänkasvatusta koskevien väitteiden kriittinen tarkastelu ei onnistu lyhyessä kirjoituksessa.”

Kirjoittajat kuitenkin käyttävät 4800 merkin kirjoituksestaan peräti 3500 merkkiä mielestään toissijaisiin epäkohtiin ja heittävät lopuksi epämääräisen varjon kirjan keskeisen sisällön ylle perustelematta väitteitään lainkaan. Mielestämme se on varsin merkittäviä argumentointia.

Tekstinsä lopussa kirjoittajat määrittelevät Metsä meidän jälkeemme -kirjan pamfletiksi. Pamfletti on tiivis, kirjoittajan omista näkemyksistä ponnistava kiistakirjoitus. Metsä meidän jälkeemme -kirja taas on laaja teos, joka pohjaa haastateltavien ja tutkijoiden kertomaan.

Tietokirja mahdollistaisi subjektiivisenkin otteen olematta silti pamfletti. Emme ole hyödyntäneet kirjassamme tätä subjektiivista otetta, vaan olemme antaneet haastateltaviemme ja tutkijoiden puhua. Rajauksemme on luonnon kestävyys, joka on avoimesti kirjan johdannossa kerrottu.

Kirjaa kirjoittaessamme emme osanneet kuvitellakaan kiinnostusta, jonka Metsä meidän jälkeemme -kirja herättäisi. Ajattelemme, ettei se johdu pelkästään kirjasta itsestään vaan siitä, että uudet sukupolvet ovat nyt kiinnostuneita metsistä ja metsien käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Tämä on äärimmäisen hienoa.

Uudet äänet kannattaa toivottaa tervetulleeksi mukaan metsäkeskusteluun. Parhaimmillaan metsiin kohdistuva kiinnostuneisuus ruokkii uusia metsiin liittyviä innovaatioita ja ohjaa meitä tarttumaan hanakammin myös mahdollisiin ongelmiin. Metsät ovat monella tavalla ajankohtaisempia kuin koskaan aiemmin.

Olemme saaneet käydä kirjamme pohjalta mielenkiintoisia keskusteluja monien eri metsäammattilaisten, metsänomistajien ja metsänkäyttäjien kanssa. Metsäkeskustelua moititaan usein huonosta hengestä, mutta kokemuksemme on ollut toinen. Keskustelu on ollut erilaisia näkökulmia ymmärtävää ja ratkaisuhakuista. Toivomme, että tämä uudenlainen keskustelukulttuuri jatkuisi myös tästä eteenpäin.